

més
LLIBRES

EL VENUT

Paul Beatty

Traducció de Jordi Cussà i Anna Camps

Premi Man Booker

U

Suposo que aquest és el problema precisament: no em van educar més bé. El meu pare (que Carl Jung el tingui a la glòria) era un sociòleg d'un cert prestigi. Com a fundador i, que jo sàpiga, únic practicant del camp de la psicologia de l'alliberament, li agradava passejar-se per casa, també coneguda com «la capsa de l'escorxador», amb una bata de laboratori. Allà, jo, el seu ratolí de laboratori negre distret i desmanegat, vaig rebre una educació personalitzada en estricta observació de la teoria de Piaget sobre el desenvolupament cognitiu. No m'alimentaven, m'oferien estímuls tebis de la gana. No em castigaven, em trencaven els reflexos no condicionats. No m'estimaven, m'educaven en una atmosfera d'intimitat preestablerta i intensos nivells de compromís.

Vivíem a Dickens, un gueto als afores del sud de Los Angeles, i per estrany que pugui sonar, vaig créixer en una granja a l'interior de la ciutat. Dickens, fundat el 1868 com la majoria de ciutats de Califòrnia a excepció d'Irvine, que es va establir per criar-hi republicans blancs, estúpids i lletjos, i els *chihuahuas* i els refugiats de l'est d'Àsia que els estimen, va arrencar com una comunitat agrària. La carta fundacional de la ciutat estipulava que «Dickens es mantindrà lliure de xinesos, espanyols de qualsevol to de pell, dialecte o barret, francesos, pèl-rojos, estafadors urbans i jueus sense ofici». Tot i així, els fundadors, en

la seva saviesa parcialment limitada, també van acordar que les dues-centes dues hectàrees que vorejaven el canal romandrien per sempre com una zona dedicada a una cosa anomenada «agricultura residencial», i així va néixer el meu veïnat, una secció de deu illes de Dickens oficiosament coneguda com The Farms. Saps que has entrat a The Farms perquè les voreres dels carrers, juntament amb les llantes i l'estèreo del cotxe, el valor i el vostre currículum de votant progressista, hauran desaparegut en l'aire dens per la pudor dels excrements de vaca i, si el vent bufa en la direcció adient, d'herba bona. Hi ha homes adults pedalant lentament sobre bicicletes brutes per carrers obstruïts per niuades i estols de tota mena d'aus de corral, des de pollastres fins a galls dindi. Circulen sense mans, comptant petits feixos de bitllets, alçant la mirada just per aixecar una cella inquisitiva i moure els llavis: «*Què-hi-ha? Com va?*».

Les rodes de carro clavades als arbres dels patis davanters donen a les cases estil ranxo un toc de l'autenticitat dels pioners, que contradiu el fet que a totes les finestres, portes d'entrada i portelles per al gos hi hagi més barrots i cadenats que a la cel·la d'una comissaria. Els senyors grans i els marrecs de vuit anys que ja ho han vist tot seuen en cadires de jardí atrotinades fent talles amb una navalla, bo i esperant que passi alguna cosa, que al capdavant sempre acaba passant.

Durant els vint anys que el vaig conèixer, el papa havia estat el degà interí del departament de psicologia del West Riverside Community College. A ell, que havia

nascut fill d'un encarregat d'estable en un petit ranxo de cavalls de Lexington, Kentucky, fer de granger l'omplia de nostàlgia. I quan va marxar cap a l'oest amb una placa de mestre, l'oportunitat de viure en una comunitat negra i criar cavalls era massa bona per deixar-la escapar, a pesar que en realitat no va ser mai capaç de pagar la hipoteca i guanyar-se les garrofes.

Si hagués estat un psicòleg comparatista, potser els cavalls i les vaques haurien viscut més de tres anys, i no hi hauria hagut tants cucs de la febre als tomàquets, però en el fons del cor, el pare estava més interessat en la llibertat negra que en el tractament amb pesticides i el benestar del regne animal. I en la seva croada per obrir les claus de la llibertat mental, jo era la seva Anna Freud, el seu petit cas d'estudi, i quan no m'ensenyava a muntar a cavall, reproduïa experiments socials científics cèlebres, utilitzant-me com a grup de control i alhora com a grup experimental. Com qualsevol fill de negrot «primitiu» prou afortunat per assolir l'estadi operacional formal, al capdavall he entès que vaig patir una infantesa merdosa que no superaré en vida.

Suposo que, si tenim en compte la mancança d'un comitè ètic que supervisés la metodologia del pare per cuidar criatures, els experiments van començar de manera prou innocent. A principis del segle vint, en un intent per demostrar que la por era un comportament après, els conductistes Watson i Rayner van exposar el petit Albert, de nou mesos, a estímuls neutrals com rates blanques, micos i piles de diaris cremats. Inicialment, el nadó del test no

va mostrar cap pertorbació davant dels diversos grups de simis, rosegadors i flames, però després que Watson aparellés repetidament les rates amb sorolls estridents fins a l'absurd, el petit Albert amb el temps va desenvolupar un sentiment de por no sols a les rates blanques, sinó a totes les coses peludes. Quan jo tenia set mesos, el papa em posava al bressol objectes com petits cotxes de policia de juguina, llaunes de cervesa fredes, insígnies de campanya de Richard Nixon, i un exemplar de *The Economist*, però en comptes de condicionar-me amb estrèpits eixordadors, vaig aprendre a tenir por dels estímuls en qüestió perquè els acompanyava agafant el 38 Especial de la família i disparant repetidament al sostre, mentre cridava «Negres, torneu a l'Àfrica!» prou fort per fer-se sentir per sobre de l'estèreo quadrifònic de la sala d'estar, on sonava «Sweet Home Alabama» a la màxima potència. Fins avui, no he estat mai capaç de quedar-me assegut davant de la tele a veure un drama criminal; per més trivial que sigui, mantinc una estranya afinitat amb Neil Young, i, quan tinc problemes per dormir, no escolto enregistraments de pluja ni d'onades, sinó les cintes del Watergate.

La llegenda familiar sosté que entre un i quatre anys, el pare em lligava la mà dreta a l'esquena perquè en créixer m'acostumés a ser esquerrà, a pensar correctament i a mantenir el centre. Tenia vuit anys quan el pare va voler comprovar «l'efecte espectador» tal com s'aplica a la «comunitat negra». Va reproduir el cas infame de Kitty Genovese de manera que jo, prepubescent, assumia el rol de la malaurada senyora Genovese, que, el 1964, va ser

víctima de robatori i violació, i apunyalada fins a morir als carrers apàtics de Nova York, i els seus xiscles per demanar auxili (com figura al llibre de text *Psicologia 101*) van ser ignorats per dotzenes de testimonis i residents del veïnat. D'allà sorgeix «l'efecte espectador»: com més gent hi ha al voltant per procurar ajuda, menys probable és que la rebí qui la necessita. El papa sostenia la hipòtesi que aquesta teoria no s'aplicava a la gent negra, una raça plena d'amor que, si havia sobreviscut, havia estat precisament perquè en moments de penúria s'havien ajudat els uns als altres. Així que em va deixar palplantat a la cruïlla amb més tràfec del barri, amb tot de dòlars sobresortint de les butxaques, l'aparell electrònic més llampant i modern endollat als canals auditius, una cadena gruixuda d'or estil hip-hop penjada al coll, i, inexplicablement, una pila d'estores d'Honda Civic encoixinades fetes segons comanda, que em va doblegar sobre l'avantbraç com el tovalló d'un cambrer, i quan vaig començar a plorar, ell mateix em va atracar. Em va fer caure a terra a cops davant d'una multitud de vianants, que no es van pas quedar quiets gaire estona. L'atracament no havia passat d'un parell de cops de puny a la cara que la gent ja s'acostava, no pas per ajudar-me a mi, sinó al pare. Col·laboraven amb ell clavant-me puntades al cul, i tot seguit van començar a volar colzes mentre em feien claus de lluita lliure vistes a la tele. Una dona me'n va fer una d'asfíxia des del darrere molt ben executada i, retrospectivament, benaurada. Quan vaig recobrar la consciència, vaig veure que el pare vigilava aquesta dona i la resta d'atacants, tots

amb la cara suada i el pit panteixant a causa dels esforços del seu altruisme, i em vaig imaginar que les orelles, igual que les meves, encara els ressonaven amb els meus xiscles estridents i les seves riallades histèriques.

Fins a quin punt se sent satisfet del seu acte d'egoisme?

En absolut	Força satisfet	Molt satisfet		
1	2	3	4	5

Camí de casa, el papa em va posar un braç al voltant de les espatlles per consolar-me, i em va fer un discurs de disculpa per haver fallat a l'hora de tenir en compte «l'efecte banda».

Llavors, durant una temporada, va voler comprovar la «Servilitat i Obediència en la Generació del Hip-Hop». Jo devia tenir deu anys quan em va asseure davant d'un mirall, es va posar una màscara de Ronald Reagan a la cara, va penjar-se un parell d'ales de capità obsoletes de Trans World Airlines a la bata de laboratori i va proclamar que era un «personatge blanc amb autoritat».

–El negre d'aquest mirall és un negre estúpid –m'explicava amb la veu estrident i carregosa que els còmics negres fan servir per imitar la veu dels blancs, mentre m'adossava sengles elèctrodes a les temples. Els cables anaven a parar a una consola d'aspecte sinistre plena d'interruptors, dials i indicadors de voltatge.

»Formularàs al noi del mirall una sèrie de preguntes del full que hi ha a la taula sobre la seva presumpta

història negra. Si la resposta és errònia o no te'n dona cap en el termini de deu segons, pitjaràs el botó vermell, que alliberarà una enrampada que augmentarà d'intensitat a cada equivocació.

Jo ja sabia que no havia de demanar compassió, perquè demanar-la seria guanyar-me una esbrucada sobre el fet que allò era el que em mereixia per haver llegit l'únic còmic que havia tingut mai. Batman 203, *Revelació dels secrets espectaculars de la Batcova*, un número endarrerit, florit i escantonat que algú havia llençat al pati de la granja, i que jo m'havia emportat cap dins per cuidar-lo com una obra ferida de la literatura fins que tornés a ser llegible. Va ser el primer que vaig llegir del món exterior, i un dia que el vaig treure durant un descans de les classes a casa, el pare me'l va confiscar. A partir d'aquell moment, sempre que jo no sabia alguna cosa o tenia un mal dia amb els veïns, m'agitava la coberta mig estripada del còmic a la cara.

—Ho veus? Si no perdessis el temps llegint aquestes porqueries, comprendries que Batman no vindrà a salvar el teu cul ni la teva gent!

Vaig llegir la primera pregunta.

—Abans de declarar la independència l'any 1957, quines dues colònies configuraven la nació de Ghana, a l'Àfrica Occidental?

Jo no en sabia la resposta. Vaig afuar les orelles esperant sentir el rugit dels coets que propulsaven el Batmòbil grinyolant a la cantonada, però només sentia el cronòmetre del pare comptant els segons. Vaig serrar les dents,

vaig posar un dit sobre el botó vermell i vaig esperar que s'acabés el temps.

–La resposta és el territori britànic de Togo i la Costa d'Or.

Tal com el pare havia predit, vaig pitjar l'interruptor obedientment. Les busques del dial i la meva espina dorsal van patir una estrebada al mateix temps, mentre jo em contemplava al mirall ballant un compàs de *jitterbug* violentament durant un parell de segons.

Jesús.

–De quants volts era això? –vaig preguntar, tremolant de mans de manera incontrolable.

–El subjecte només formularà les preguntes llistades en aquest full –va replicar el pare en to fred, passant un braç per davant meu per girar un dial negre, de manera que l'indicador llavors marcava XXX–. I ara llegeix la següent, sisplau.

La visió se'm va tornar borrosa, tot i que jo sospitava que era un efecte psicossomàtic, però fos com fos tot estava desenfocat com un vídeo de contraban de cinc dòlars en una pantalla plana de drapaire, i per llegir la segona pregunta em vaig haver d'acostar aquell full tremolós al nas.

–Dels vint-i-tres mil alumnes de vuitè grau que van fer l'examen d'admissió a l'Stuyvesant High, la facultat pública més elitista de Nova York, quants afroamericans van obtenir prou puntuació per ser-hi admesos?

Quan vaig acabar de llegir-la, em va començar a sagnar el nas, unes gotetes vermelles que em queien del nariu esquerre i feien xap damunt la taula en intervals

perfectes d'un segon. Deixant de banda el cronòmetre, el pare va començar el compte enrere. El vaig ullar desconfiadament. La pregunta era massa actual. Era evident que havia llegit *The New York Times* tot esmorzant. Mentre es preparava per a l'experiment del dia i buscava farratge racial davant d'un bol de cereals d'arròs. Passava d'un full al següent amb una velocitat i una fúria que van fer que les cantonades rígides del diari espeteguessin, crepitessin i sortissin disparades cap a l'aire del matí.

Què faria Batman si irrompés dins la cuina en aquell precís moment i veiés un pare electrocutant el seu fill en pro de la ciència? Vaja, després d'obrir el cinturó d'eines i de llançar unes quantes boletes lacrimògenes d'aquelles, mentre el pare s'ennuegava amb els gasos, ho enllestiria asfixiant-lo, suposant que tingués prou batcorda per lligar-la-hi al voltant d'aquell coll amb forma de frankfurt i més gros que un cul; després li cremaria els globus oculars amb la llanterna làser, li faria unes quantes fotos amb la càmera en miniatura per a la batposteritat, i robaria el Karmann Ghia clàssic descapotable color blau cel del papa, que només conduïa quan anava a barris blancs, i hauríem fotut el camp volant. Això hauria fet Batman. Però a mi, el batmaricó covard que era aleshores i encara soc, només se m'acudia qüestionar la llastimosa metodologia del qüestionari. Per exemple, quants estudiants negres havien fet les proves d'accés? Quina era la mitjana d'alumnes en una classe de l'Stuyvesant High?

Però aquella vegada, abans que la gota de sang número deu caigués a la taula, i abans que el meu pare pogués

remugar la resposta (set), vaig pitjar el botó vermell, i em vaig autoadministrar un xoc elèctric dels que destrossen els nervis i retarden el creixement, d'un voltatge que hauria espantat el déu Thor i hauria lobotomitat una classe educada prèviament sedada, perquè llavors jo també tenia curiositat. Volia veure què passa quan dones a la ciència un noi negre de deu anys.

El que vaig descobrir va ser que la frase «evacuar els budells» és una denominació errònia, perquè va passar just el contrari: els meus budells em van evacuar a mi. Va ser una retirada de femta comparable a les grans evacuacions de la història. Dunkerque. Saigon. Nova Orleans. Però, a diferència dels britànics, dels capitalistes vietnamites i dels residents inundats del districte Nou, els ocupants del meu tracte intestinal no tenien cap lloc on anar. Les parts més líquides d'aquella onada fètida gegant d'excrements i orina, que no van acampar als meus pantalons i als meus pebrots, van discórrer comes avall i van fer un bassal al voltant de les sabatilles. Com que el pare no volia entorpir la integritat de l'experiment, es va limitar a tapar-se el nas amb els dits i indicar-me amb un gest que prosseguís. Encara sort que sabia la resposta de la tercera pregunta, «Quantes cambres hi ha al Wu-Tang?», perquè en cas contrari, el meu cervell hauria quedat gris com la cendra, i amb la consistència d'una briqueta de barbacoa el cinc de juliol.

El meu curs intensiu sobre desenvolupament infantil va acabar al cap de dos anys, quan el papa va intentar replicar l'estudi dels doctors Kenneth i Mamie Clark sobre la consciència del color dels nens negres utilitzant ninots

blancs i negres. La versió del pare era una mica més revolucionària, és clar. Una engruna més moderna. Mentre que els Clark van asseure dos maniquins querúbics de mida natural amb sabates de muntar, un de blanc i un de negre, davant d'una colla d'alumnes, i els van demanar que escollissin quin preferien, el pare em va plantificar al davant dues escenes amb ninos molt elaborades i em va demanar:

–Amb quina de les dues, amb quin subtext sociocultural et sents identificat, fill meu?

Els ninos de l'escena número 1 representaven el Ken i la Barbie Malibú vestits amb banyadors semblants, adequadament equipats amb tubs de respiració i ulleres subaquàtiques, prenent la fresca vora la piscina de la Dream House. A l'escena número 2, Martin Luther King, Malcolm X, Harriet Tubman i una joguina Weeble marronosa amb forma d'ou de pell fosca corrien (i trontollaven) a través d'una maresma embardissada fugint d'una manada de pastors alemanys de plàstic, que precedia un piquet de linxament armat format pel meu soldat Joes amb caputxa i roba del Ku Klux Klan.

–Què és això? –vaig preguntar assenyalant un petit adorn nadalenc que girava lentament sobre el pantà, brillant i espurnejant com una bola de discoteca al sol de la tarda.

–És l'Estrella del Nord. Van corrent cap a l'Estrella del Nord. Cap a la llibertat.

Vaig agafar el Martin, el Malcolm i la Harriet, i vaig gastar una broma al pare preguntant-li:

–Què són aquestes tres, figures *inactives*?

El Martin Luther King quedava bé. Anava molt elegant amb un conjunt d'americana i pantalons setinat

cenyit, amb un exemplar de l'autobiografia de Gandhi enganxat a una mà i un micròfon a l'altra. El Malcolm anava equipat de manera similar, però amb ulleres i un còctel Molotov encès que li fonia la mà lentament. El Weeble, somrient i racialment ambigu, tenia una semblança sospitosa amb una versió adolescent del pare, i feia honor a l'eslògan de propaganda, perquè sempre trontollava però no queia mai, ni quan se'm gronxava precàriament al palmell de la mà, ni quan el perseguien els cavallers de la supremacia blanca. Però hi havia alguna cosa que fallava en la senyora Tubman. Anava vestida amb un sac d'arpillera arreglat expressament, i no recordo que cap dels meus llibres d'història elemental descrivissin l'anomenada «Moisés dels negres» com una dona escultural, amb figura de rellotge de sorra que feia 91-60-91, cabells llargs i sedosos, celles depilades, ulls blaus, llavis de mamonna i tetes punxegudes.

–Papa, has pintat la Barbie de negre.

–Volia mantenir un marge de bellesa. Establir una línia bàsica de gràcia, perquè no poguessis dir que un ninot era més maco que l'altre.

A la Barbie Plantació li penjava una cordeta a l'esquena. La vaig tibar.

–Les matemàtiques són pesades, anem a comprar –va dir el ninot amb una cantarella trencada.

Vaig tornar a deixar els herois negres damunt la maresma de la taula de la cuina, posant-los en posició de córrer igual que abans.

–Em quedo amb el Ken i la Barbie.

El pare va perdre la seva objectivitat científica i em va agafar per la camisa.

–Com? Per què? –va xisclar.

–Perquè la gent blanca té els accessoris més xulos. Vull dir que, mira: Harriet Tubman té una llanterna de gas, un bastó per caminar i una brúixola. El Ken i la Barbie tenen un bugui per anar per les dunes i una llanxa motora! No hi ha color, de debò.

L'endemà el pare va cremar els seus «descobriments» a la llar de foc. Fins i tot en el cas dels professors joves, a la facultat qui no publica mor. Però més enllà del fet que ja no aconseguiria mai una plaça de pàrquing amb el seu nom, ni una reducció en la quantitat de feina, jo era un experiment social fracassat. Un fill estadísticament insignificant que havia esmicolat les seves esperances tant pel que fa a la meva persona com a la raça negra. Em va fer entregar el meu llibre dels somnis. Va deixar d'anomenar la meva assignació com un «reforçament positiu» i va començar a dir-ne «restitució». Tot i que no va deixar mai d'estimular-me «l'aprenentatge dels llibres», no va trigar gaire a comprar-me la primera pala, unes forquetes i una afaitadora per pelar ovelles. Em va enviar cap als prats amb un copet al cul i la famosa cita de Booker T. Washington clavada a la meva granota texana per encoratjar-me: «Deixa caure la galleda allà on ets».